

Inferences

In the opinion of village school directors the place of health orientated education in school is quite high but up to 65% of them considered hitherto realization of it to be sufficient.

1. Examined schools have an intention to undertake or have already undertaken activities that aim to implement health orientated education in village school that is being reformed.

2. In order to facilitate the realization of health orientated education in school help in the form of support from Ministry of National Education, local municipal governments and parents is needed, the last do not always show wholesome attitudes in everyday life.

Literature:

1. Kasperek E. (2002): *Kompetencje nauczycieli do realizacji edukacji zdrowotnej w szkole*. W: *Zdrowie i sport w edukacji globalnej*, Warszawa.
2. Słońska (1999): *Rola promocji zdrowia w edukacji zdrowotnej*. „*Promocja zdrowia. Nauki społeczne i Medycyna*”. T. VI, 17.
3. Słońska (2001): *Współczesna wizja edukacji zdrowotnej a promocja zdrowia*. W: *Teoretyczne podstawy edukacji zdrowotnej. Stan i oczekiwania*, red. B. Woynarowski, M. Kapica. Warszawa.
4. Woynarowska B., Kowalska A. (1999): *Edukacja zdrowotna w ocenie dyrektorów różnych typów szkół*. *Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne*, 46, 4.
5. Żukowska Z. (1999): *Nauczyciel kreatorem zdrowia w reformującej się szkole*. *Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne*, 5, 4.

COMMONLY OBSERVED LOW LEVEL OF HEALTH ORIENTATED EDUCATION PARTICULARLY IN VILLAGE ENVIRONMENT IS THE RESULT OF MANY IMPEDEMENTS.

Polish schools must be the environment which particularly propagates healthy life style and health prevention. Director is the person responsible for the realization of the program and it is his duty to supervise it. The aim of the research was to define the levels of implementation and realization of health orientated education in village primary and grammar-schools. The research show that in village school directors' opinion the place of health orientated education in school is quite high, but up to 65% of them considered hitherto realization of it to be sufficient.

KOMPETENCJE NAUCZYCIELI WYCHOWANIA FIZYCZNEGO

Janusz BIELSKI

1. Potrzeba zmian w oświacie

Dynamicznie zmieniająca się sytuacja społeczna, gospodarcza i polityczna na świecie pociąga za sobą potrzebę zmian w oświacie i to zarówno w zakresie programów, organizacji szkolnictwa, metod pracy, jak i kompetencji nauczyciela.

Współczesny człowiek, żyjący w świecie ciągłych przewartościowań, dynamicznego rozwoju technologii i jednocześnie dużego zagrożenia ekologicznego, w sytuacji nasilających się zmian cywilizacyjnych, chaosu w dziedzinie systemów wartości musi być inaczej przygotowany do życia. Musi mieć jasną wizję ku czemu ma zmierzać, musi wiedzieć, na jakich wartościach ma oprzeć swoją egzystencję, jako istota wolna, autonomiczna, kompetentna i odpowiedzialna za swój rozwój i za każdy swój czyn.

Szkola powinna wykształcić człowieka wszechstronnie rozwiniętego pod względem fizycznym i umysłowym, zdrowego i sprawnego fizycznie, ale również człowieka myślącego, otwartego i kreatywnego, doskonalącego swoje zdrowie i swoją osobowość pod względem intelektualnym, afektywnym i motorycznym. Powinna wykształcić człowieka, który potrafi korzystać z najnowszych technologii komunikowania się, umiejącego odpowiedzieć sobie na pytanie: jak żyć godnie i zgodnie z naturą.

Rzeczywistość w oświacie rozmija się z aktualnymi potrzebami. Coraz częściej mówi się o dysfunkcjonalności funkcjonowaniu współczesnej szkoły. Ta dysfunkcyjność ma pewne wspólne cechy, które występują tak w Polsce, jak i w Ukrainie. Te wspólne cechy to:

- oderwanie treści kształcenia od rzeczywistości społecznej, gospodarczej i zdrowotnej;
- brak spójności między treściami edukacyjnymi a rzeczywistymi potrzebami, zainteresowaniami i pragnieniami młodzieży;
- braki uniwersalnych systemów wartości;
- niski poziom upodmiotowienia uczniów i nauczycieli w procesie edukacyjnym;
- brak odpowiednich kompetencji;
- konserwatyzm pedagogiczny nauczycieli;
- mało przystający do rzeczywistych potrzeb system kształcenia nauczycieli.

Powyższe niedomagania wywołują krytyczną refleksję oraz żądania radykalnych zmian w oświacie. W wielu krajach podjęto reformowanie oświaty. Zmieniło się podejście do roli nauczyciela, inaczej zaczęto podchodzić do programów nauczania, co zagadnienia celów, metod pracy. Końcowe efekty kształcenia przybrały postać **kompetencji**.

2. Pojęcie kompetencji pedagogicznych

Pojęcie kompetencji jest coraz częściej używane w dziedzinie edukacji i to zarówno w odniesieniu do uczniów, jak i nauczycieli. Samo słowo kompetencje (łac. *competentia* – odpowiedniość, zgodność) to „zbiór wiedzy, umiejętności, dyspozycji sprawnościowych i innych cech związanych z wartością, niezbędnych dla skutecznej realizacji założonych zadań”

2.1. Nauczyciel powinien być nauczycielem wychowania fizycznego

Zmiany dokonywane w ramach reformy oświaty, zarówno w zakresie programów nauczania, jak i organizacji szkolnictwa wymagają odpowiednio przeorientowanych i kompetentnych nauczycieli, twórczych, refleksyjnych i otwartych na zmiany, innymi słowy – kompetentnych.

Przed nauczycielami stanęły nowe zadania i w ślad za tym zaistniała konieczność wykształcenia ich w toku kształcenia w odpowiednie kompetencje tak, aby mogli dobrze funkcjonować w nowych warunkach i żeby ich praca przynosiła pożądane efekty. Bo w XXI wieku może sprostać tylko nauczyciel wszechstronnie wykształcony i kompetentny, zdolny do myślenia w kategoriach innowacyjnych, energiczny, sprawny, wrażliwy i odpowiedzialny, który jest za drogowskazy swojego postępowania, czyli człowiek pełny.

W procesie kształcenia powinny dostosować swoje programy formy i metody kształcenia do potrzeb edukacyjnych.

W przyszłości nauczycieli, kierując się potrzebami starej szkoły, mimo reformacji systemu edukacji będą w przyszłości uczyć w zreformowanym systemie edukacji i w warunkach cywilizacyjnych.

Komitet Nauk Pedagogicznych PAN (w 1997 r.) opracował projekt zestawu standardów kompetencji zawodowych nauczyciela, koniecznych dla wypełniania przez niego funkcji dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych. Są to kompetencje: *prakseologiczne, komunikacyjne, współdziałania, kreatywne, informatyczne, moralne*.

W czym wyrażają się poszczególne kompetencje nauczyciela wychowania fizycznego i jak się przejawiają to pytanie, na które postaram się niżej odpowiedzieć.

1. Kompetencje prakseologiczne, wyrażają się w trafnym diagnozowaniu, umiejętnym i skutecznym programowaniu, planowaniu i organizowaniu działań pedagogicznych – lekcyjnych i pozalekcyjnych, kontrolowaniu i ocenianiu efektów pracy ucznia w procesie wychowania fizycznego.

2. Kompetencje komunikacyjne, przejawiają się w poprawnym i skutecznym operowaniu językiem i terminologią w sytuacjach edukacyjnych oraz w umiejętności interpersonalnego komunikowania się.

3. Kompetencje współdziałania, wyrażają się skutecznością zachowań prospołecznych i sprawnością działań integracyjnych.

4. Kompetencje kreatywne, przejawiają się u nauczyciela poprzez innowacyjne i twórcze działania.

5. Kompetencje informatyczne, wyrażają się w sprawnym wykorzystywaniu nowoczesnej technologii informatycznej w procesie edukacyjnym oraz we własnym kształceniu i doskonaleniu zawodowym, w posługiwaniu się obcym językiem i znajomością języka informatycznego.

6. Kompetencje etyczne, wyrażają się w zdolności nauczyciela do pogłębionej refleksji przy ocenie swojego postępowania pedagogicznego, w znajomości powinności etycznych wobec podmiotów kształcenia i wychowania.

Aby odpowiedzieć na pytania: jaki jest poziom kompetencji nauczyciela i co trzeba zmienić w ich kształceniu należało podjąć odpowiednie badania. Podjęliśmy taką pracę badawczą, polegającą na samoocenie poszczególnych kompetencji.

Badania przeprowadzono w pierwszej połowie roku 2002. W badaniach uczestniczyło 344 nauczycieli o średnim stażu pracy (4-11 lat).

W badaniach zastosowano własnej konstrukcji arkusz samooceny kompetencji nauczyciela.

4. Jaki jest współczesny nauczyciel wychowania fizycznego

Tabela 1.

Ocena wskaźników kompetencji prakseologicznych nauczycieli

Wskaźniki kompetencji		Oceny
1	Umiejętność diagnozowania przy pomocy testów stanu sprawności, umiejętności, postaw, wiedzy, postawy ciała itp.	4,28
2	Umiejętność napisania programu i planowania pracy.	2,91
3	Umiejętność formułowania zadań i dobierania ćwiczeń, zabaw i sportów do celów lekcji.	2,42
4	Znajomość metod i form organizacyjnych oraz umiejętność posługiwania się nimi w wf.	4,42
5	Umiejętność sprawnego organizowania zajęć lekcyjnych i pozalekcyjnych.	4,35
6	Umiejętność wyzwalania u uczniów pozytywnej motywacji do realizacji zadań.	4,28
7	Umiejętność posługiwania się metodami kontroli, analizy o oceny osiągnięć ucznia.	4,26
8	Umiejętność działań zmierzających do usuwania zaburzeń rozwojowych i korygowania wad	3,17
9	Umiejętność rozpoznania zaburzeń rozwojowych i zdrowotnych, jak: nerwice, agresja itp	4,17
10	Umiejętność analizowania i obiektywnej oceny skuteczności własnej pracy	4,11
11	Umiejętność planowania i realizowania własnego rozwoju zawodowego	4,13
Ocena ogólna		3,86

Jak pokazują oceny szczegółowych wskaźników kompetencji prakseologicznych najniższy poziom reprezentują nauczyciele w zakresie umiejętności pisania autorskich programów oraz planowania pracy (2,91) i umiejętności formułowania zadań i dobierania odpowiednich treści do zakładanych celów (2,42). Co się tyczy umiejętności programowania (pisania programów) to winno za taki stan nie należeć obarczać nauczycieli, bo nikt ich nie uczy na studiach pisania programów i nikt nie wymaga od nich takich umiejętności. Realizowali program centralny, opracowany przez Instytut Programów Szkolnych.

Tabela 2.

Ocena wskaźników kompetencji komunikacyjnych

Wskaźniki kompetencji	Ocena
Umiejętność komunikowania się interpersonalnego z uczniami.	4,46
Umiejętność i umiejętność posługiwania się w nauczaniu właściwą terminologią.	4,33
Umiejętność demonstrowania nauczanych ćwiczeń i elementów sportowych.	3,95
Ogólna ocena:	4,25

Tabela 2 pokazuje, że najniżej, spośród kompetencji komunikacyjnych, nauczyciele posiadają w sobie umiejętność pokazu nauczanych ćwiczeń i elementów sportowych.

Tabela 3.

Oceny wskaźników kompetencji współdziałania

Wskaźniki kompetencji	Ocena
Umiejętność związku zachodzących pomiędzy postawą zawodową, osobowością i preferowanym przez siebie stylem interakcyjnym a procesami zachodzącymi w klasie.	4,28
Umiejętność preferowania odpowiedzialności osobistej ucznia nad normami.	4,33
Umiejętność mobilizowania uczniów do współdziałania na zajęciach lekcyjnych, a nie do bezwzględności.	4,42
Umiejętność rozwiązywania sytuacji konfliktowych w klasie szkolnej, poprzez negocjacje i kompromis, a nie przymus.	4,35
Umiejętność wyzwalania inicjatyw uczniów.	4,26
Umiejętność utrzymywania kontaktów z uczniami w szkole i po jej ukończeniu.	4,33
Umiejętność kształtowania postaw prospołecznych i prorodzinnych u swoich uczniów.	4,26
Ogólna ocena:	4,31

Tabela 4.

Ocena wskaźników kompetencji kreatywnych nauczyciela

Wskaźniki kompetencji	Ocena
Umiejętność działania niestandardowego w pracy pedagogicznej.	4,17
Umiejętność bezwzględnego dostosowania sposobów i środków dydaktycznych do sytuacji pedagogicznej (np. zmiana pogody, lub sytuacji na lekcji).	4,26
Umiejętność wyzwalania u uczniów samodzielności, odpowiedzialności oraz krytycznego myślenia i kreatywności zachowań w procesie wychowania fizycznego.	4,20
Umiejętność posługiwania się technikami badawczymi w rozpoznawaniu zjawisk.	3,95
Umiejętność organizowania i modyfikowania własnego warsztatu pracy.	4,31
Umiejętność korzystania w pracy zawodowej z literatury pedagogicznej i specjalistycznej.	4,33
Ogólna ocena:	4,20

Samoocena umiejętności nauczycieli w zakresie kompetencji kreatywnych ujawnia, że najniższe umiejętności nauczyciele wykazują w znajomości i posługiwaniu się technikami badawczymi przydatnymi w rozpoznawaniu zjawisk pedagogicznych. Każdy nauczyciel nowator powinien znać metodologię i techniki badań pedagogicznych.

Tabela 5.

Ocena wskaźników kompetencji informatycznych

Wskaźniki kompetencji		Ocena
1	Umiejętność posługiwania się obcym językiem.	2,77
2	Znajomość języka informatycznego.	2,71
3	Umiejętność korzystania z technologii informatycznej w procesie edukacyjnym oraz do wspomagania własnego kształcenia i doskonalenia, (np. umiejętność korzystania z bazy danych, z sieci internetowej, poczty elektronicznej itp).	2,77
4	Umiejętność udostępniania nauczycielom w Internecie i innych publikatorach własnych programów edukacyjnych i innych opracowań.	2,46
Ogólna ocena:		2,70

Wyniki badań zamieszczone w tabeli 5 pokazują, iż jest to najniższy element w przygotowaniu nauczycieli do współczesnej i przyszłej szkoły. Braki w tym zakresie dotkliwie odczuwają szczególnie nauczyciele z dłuższym stażem pracy. Każdy młody nauczyciel jest już lepiej przygotowany do korzystania z najnowszej technologii informatycznej, wielu zna języki zachodnio europejskie.

Tabela 7.

Ocena wskaźników kompetencji etycznych nauczyciela

Wskaźniki kompetencji		Ocena
1	Znajomość własnych powinności etycznych wobec uczniów.	4,48
2	Zdolność myślenia i działania preferencyjnego dla dobra wychowanków.	4,44
3	Umiejętność stawiania sobie pytań o granice prawomocności etycznej swojej pracy zawodowej, współodpowiedzialności moralnej za zdrowie, rozwój, sprawność i postawy swoich uczniów.	4,42
Ogólna ocena:		4,44

W tabeli 8 i na rysunku 1 przedstawiliśmy ogólne oceny (samooceny) poszczególnych kompetencji nauczycieli do wypełniania funkcji dydaktycznej i wychowawczej w zawodzie wychowawcy fizycznego.

Tabela 8.

Oceny średnie kompetencji pedagogicznych nauczycieli

K o m p e t e n c j e

Prakseologiczne	Komunikacyjne	Współdziałania	Kreatywne	Informatyczne	Etyczne
3,86	4,26	4,31	4,20	2,70	4,44

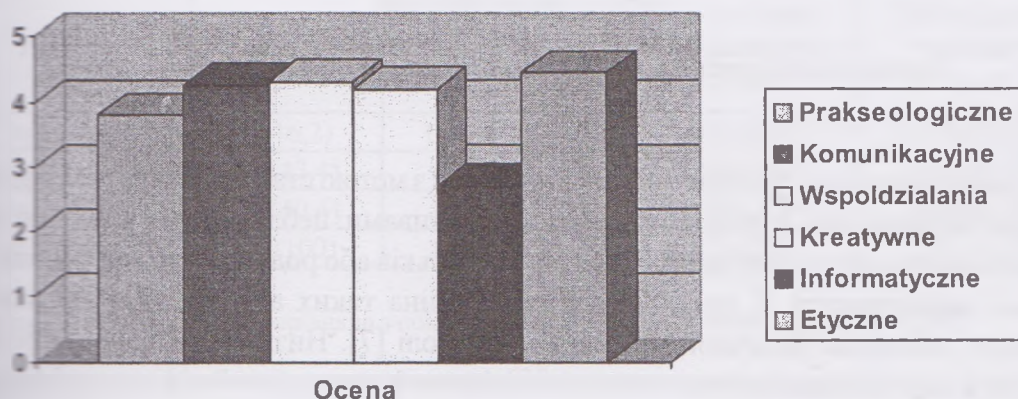
(Maksymalna ocena – 5 punktów).

5. W n i o s k i

W wyniku przeprowadzonych badań nasuwają się następujące wnioski:

1. Istnieje pilna potrzeba wyposażania nauczycieli na studiach w wiedzę i **umiejętność programowania i planowania pracy**, pisania autorskich programów i planów pracy

uwzględnieniem warunków i potrzeb swoich uczniów. Braki w tym zakresie nauczyciele nierzadko najbardziej. Powyższa uwaga odnosi się także do ośrodków doskonalenia nauczycieli i doradców metodycznych.

Rys. 1. Poziom poszczególnych kompetencji pedagogicznych nauczycieli

1. Należy zaznajamiać nauczycieli z narzędziami diagnozy – z **testami oceny sprawności** i wydolności fizycznej ucznia. Doświadczenia i wyniki badań pokazują, że znajomość tych testów jest mała i nauczyciele niechętnie posługują się nimi w procesie wychowania fizycznego.

2. W trakcie kształcenia w uczelniach wyższych i w trakcie późniejszego doskonalenia zawodowego należy zapoznawać nauczycieli z **metodami badań**, aby im umożliwić angażowanie się w pracę pedagogiczną różnymi technikami badawczymi w rozpoznawaniu interesujących ich zjawisk pedagogicznych. Bez znajomości tych technik trudno być nauczycielem twórczym.

4. Jak wykazały wyniki badań, najniższy poziom reprezentują nauczyciele w zakresie **kompetencji informatycznych** (2,70). Istnieje więc pilna potrzeba wyposażyć ich w te kompetencje (na studiach podyplomowych i w procesie doskonalenia). Niski poziom kompetencji przejawia się przede wszystkim w małej znajomości języka informatycznego, a także w braku obcego, niemożności przekazywania (udostępniania) innym w nowych środkach komunikowania się (w Internecie) własnych przemyśleń, tekstów publikacji, autorskich raportów i innych materiałów.

Literatura:

- Ministerstwo Edukacji Narodowej: *Reforma systemu edukacji. Projekt*, Warszawa 1998, s. 106-107.
- Wojcik: *Kompetencje ucznia i kompetencje nauczyciela*. „Lider” 2001, nr 2.
- Wojcik: *Teoretyczne i metodyczne podstawy efektywności pracy nauczyciela wychowania fizycznego*. Piotrków Trybunalski 2000, s. 274-276.
- Wojcik: *Edukacja nauczycieli wobec wyzwań XXI wieku, (w:) O nowy kształt edukacji*, Warszawa 1998, s. 214-217.
- Wojcik: *Przemiany oświaty*, Warszawa 1997.
- Wojcik: *Oświata XXI wieku – kierunki przeobrażeń*, Warszawa 1999